

УДК 141:171

DOI: 10.32837/apfs.v0i25.873

Фарида Ахнявівна Тихоміровакандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна
ORCID: 0000-0003-0991-3159

СОЦІАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ МІСТА ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Анотація: У статті визначається роль та місце соціальної екології у сучасній системі гуманітарного знання. Доведено, що відсутність екологічних пріоритетів у визначенні стратегії розвитку багатьох міст, нераціональний підхід до використання окремих екосистем і компонентів природного середовища, міграція призводять до появи цілого ряду складних соціально-екологічних проблем постіндустріального суспільства.

Розглядаються ключові етапи розвитку соціальної екології: від розділу біології і галузі соціологічних досліджень до напрямку соціальної філософії. Відзначається складність розмежування предмета екологічної філософії, екології людини, соціальної екології та екологічної соціології. Підсумовуючи викладені варіації тлумачень як соціальної екології, так і екологічної соціології, можна констатувати відмінність побудови їх парадигм. Значення соціальної екології зростає у зв'язку із глобальним характером екологічних проблем сучасності.

Визначення «екологія духу», «екологія розуму», які часто використовуються у позанауковому знанні, християнській етиці, езотеричних вченнях тощо, розглядаються як занадто широке, метафоричне тлумачення соціальної екології. Це призводить до змішування понять та не є продуктивним для наукового та соціально-філософського дискурсу.

Соціальна екологія перетворюється в послідовну глибоку критику існуючих соціальних, політичних тенденцій, широку теоретичну орієнтацію, що об'єднує соціально-філософські напрямки, а також реконструктивний, етичний підхід до суспільства. В цьому контексті показано, що паризькі події у грудні 2018 року («паливний» протест), «повстання вимираючих» у Лондоні, «шкільний страйковий рух» проти зміни клімату, заснований шведською дівчинкою-підлітком Гретою Тунберг переконливо продемонстрували, що прогресивні, але недостатньо продумані нібито «екологічні», ініціативи уряду можуть викликати непередбачувані соціальні та політичні реакції серед городян, охопивши широкі верстви суспільства.

Обґрунтована необхідність більш глибоких та узагальнюючих рефлексій над взаємозв'язками між суспільством і природою.

Ключові слова: соціальна екологія, екологічна соціологія, екологічна філософія, соціальна філософія, екологія духу.

Підвищення громадського інтересу до глобальних проблем людства стимулює розвиток соціальної екології та філософії екології.

Розквіт нових медіа спричинив за собою обговорення проблем доступності знань про стан довкілля, «права на місто», екологічної та економічної справедливості в питаннях того, як уряд витрачає міські бюджети. Відсутність екологічних пріоритетів у визначенні стратегії розвитку багатьох міст, нераціональний підхід до використання окремих екосистем і компонентів природного середовища, міграція призводять до появи цілого ряду складних соціально-екологічних проблем постіндустріального суспільства.

Розуміння глобального характеру проблеми зміни клімату, викликаної, в основному, використанням і видобутком викопного палива, стає причиною акцій протесту у різних містах Європи. Паризькі події у грудні 2018 року («паливний»

протест), «повстання вимираючих» у Лондоні, «шкільний страйковий рух» проти зміни клімату, заснований шведською дівчинкою-підлітком Гретою Тунберг переконливо продемонстрували, що прогресивні, але недостатньо продумані нібито «екологічні», ініціативи уряду можуть викликати непередбачувані соціальні та політичні реакції серед городян, охопивши широкі верстви суспільства.

На наш погляд, це свідчить про незадоволення суспільства суто природничо-науковим дослідженням стану довкілля та потребу у більш глибоких та узагальнюючих рефлексіях над взаємозв'язками між суспільством і природою.

Упродовж останніх десятиліть до цілої низки усталених понять і термінів стали додавати префікс «еко-». Це призвело до утворення нових за змістом понять, які описують соціальні феномени, що стали своєрідними «маркерами» сучасності: «еко-безпека», «еко-освіта», «еко-політика», «еко-комунікація», «еко-право», «еко-життя», «екософія» тощо. У літературі існує розмаїття багатоаспектного і суперечливого розуміння сутності соціальної екології.

Мета статті полягає в тому, щоб визначити роль та місце соціальної екології у сучасній системі гуманітарного знання, дослідити зміну предмету дослідження з галузі соціології до одного з напрямків соціальної філософії.

Історія розвитку соціально-екологічних ідей пов'язана з європейськими традиціями соціал-дарвінізму, географічної школи, еволюціонізму, впливом Дж. Мілля, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, Г. Зімеля та інших європейських філософів. Виклики сучасності актуалізують здобутки чиказької школи, пов'язані з дослідженням низки соціальних проблем, актуальних для початку ХХ ст. Передусім, це проблеми міста, як соціального та комунікативного середовища.

До 20-х років ХХ ст. розділ біоекології, що досліджував, так званих, «суспільних істот», наприклад, мурах та бджіл, визначали як соціальну екологію. Новий контекст соціальної екології почав формуватися в роботах американських соціологів Р. Парка і Е. Берджеса, які включили в соціальну екологію вивчення закономірностей поведінки людських популяцій в урбанізованому середовищі.

Усталеним серед пострадянських та окремих зарубіжних дослідників є ототожнення термінів «social ecology» та «human ecology». Появу цього терміну приписували Р. Парку, Е. Берджесу і Р. Маккензі. Фундатори Чиказької школи ідентифікували себе як екологи людини («human ecologists») за назвою статті Р. Парка. У 1921р. була опублікована книга «Введення в науку про суспільство», де вперше автором були використані терміни «екологія людини» (за аналогією з екологією рослин і екологією тварин), «культурне співтовариство» та «соціальний порядок».

Вихідним пунктом у побудові Р. Парком соціально-екологічної концепції послужило його розуміння суспільства як «глибоко біологічного» організму, процес соціальної зміни якого представляє рух від конфлікту до порозуміння.

На виникнення і розвиток human ecology Чиказької школи вплинули ідеї американської філософії прагматизму, в першу чергу У. Джеймса і Дж. Дьюї.

Р. Парк і Е. Берджес розробили первісну теорію соціальної екології, яка спиралася на дослідження особливостей міського середовища, його природних ландшафтів та зв'язків цього середовища з різними соціальними утвореннями міста. Дослідники трактували предмет соціальної екології як «зріз» соціальних процесів, що протікають в певних точках географічного простору в безпосередньому злитті їх з природою.

Досліджуючи міський спосіб життя, Р. Парк і Е. Берджес спробували поєднати біологічні (закон еволюції, боротьби за існування) та соціальні закономірності (соціальної кооперації, конкуренції, рівноваги і порядку в суспільстві). Теоретичною

основою дослідницької програми по вивченню локальних співтовариств в Чикаго стала теорія Р. Парка, викладена у наукових працях «Соціальна екологія», «Людська природа і колективна поведінка».

До 60-70 років ХХ століття соціальна екологія розвивалася саме як прикладна урбосоціоекологія, орієнтована на вирішення завдань раціоналізації міських поселень. Визнання світовим соціологічним співтовариством соціальної екології як науки відбулося у 1970 на Всесвітньому конгресі соціологів у Варні. У його рамках було створено міжнародний дослідницький соціально-екологічний комітет, завдяки роботі якого соціальна екологія вийшла на міжнародний рівень та об'єднала її прихильників у різних країнах.

Тривалий час соціальну екологію розглядали у СРСР радше як галузь «буржуазної соціології», ніж як окрему соціальну науку. Переважна більшість радянських дослідників обмежувалась викладом головних положень чиказької школи у соціології і констатацією того, що її ідеї «впродовж тривалого часу були принциповим орієнтиром для соціально-екологічних теорій», в становленні її так званого «інвайронментального» напрямку» [15].

Партійною ідеологією не тільки не сприймалися, а й засуджувалися тривожні сигнали науковців з проблем демографії та руйнування природи в СРСР. У Радянському Союзі поштовхом для прискорення та розвитку соціоекологічних досліджень стала Чорнобильська катастрофа. Перша конференція «Проблеми соціальної екології» відбулася 1-3 жовтня 1986 у Львові [11]. Цією подією був закріплений статус соціальної екології у системі соціальних наук, хоча її місце в них ще й сьогодні продовжує оскаржуватися окремими вченими і політиками.

Більшість дослідників радянського періоду наголошувала на тому, що соціальна екологія повинна досліджувати складні та багатозначні відношення у системі «суспільство – людина – техніка – природне середовище», відкривати загальні закони взаємодії та шляхи оптимізації та гармонізації відносин у системі «суспільство-природа» [10].

Відповідно до усталеного підходу, на пострадянському просторі соціальну екологію тлумачили як напрям соціологічних, або екологічних досліджень, який вивчає процеси взаємодії між суспільством та природним довкіллям, розробляє загальнонаукові засади раціонального природокористування [15] та як форму теоретичного осмислення стану сучасної цивілізації [3].

О.Г. Стегній пропонує визнати існування в пострадянській науці двох базових підходів до соціального вивчення взаємовідносин суспільства і природи. Обидва підходи, власне, є варіаціями концепції «єдності екологічного дефіциту», згідно з яким усі екологічні системи утворюють єдине ціле. В економіці та суспільстві, які схильні до експансії, спроба реагування на певну екологічну проблему обов'язково викликає появу інших проблем.

У пострадянській науці багато дослідників виокремлюють інтегральну міждисциплінарну сутність соціальної екології [16]. Український дослідник О.І. Салтовський слушно зауважує, що соціальна екологія – це «інтегральна наука, яка вивчає основні закони і закономірності взаємодії суспільства і природи з метою оптимізації і гармонізації їх взаємодії» [14]. Об'єктом соціальної екології є взаємозв'язки між суспільством і природою, а предметом — головні закони і закономірності взаємодії в соціоекосистемі.

Сучасне розуміння терміну «соціальна екологія», незважаючи на чисельні визначення цього поняття, можна звести до двох основних: як академічної інтегративної наукової дисципліни та течії соціальної філософії. Вітчизняні (Бачинський Г., Голубець М. та ін.) та російські (Гірусов Е., Марков Ю. та ін.)

дослідники вважають світоглядні проблеми соціальної екології сферою філософського осмислення.

Вітчизняна дослідниця М.Б. Турчин виділила основні напрямки екофілософії в межах диференціації екологічної проблематики ХХ століття [13].

Соціальну екологію у ХХІ столітті українські дослідники розглядають як одну з основних течій екологічної філософії, що складають підґрунтя сучасного екологізму – різновиду сучасної ідеології і сучасного світогляду. Результатом виходу екології як науки далеко за власні межі наприкінці ХХ ст. дослідники вважають перетворення її на «екологізм». Екологізм стає різновидом сучасного світогляду, ідеологією, яка входить в усі сфери соціальної та політичної діяльності, культури, економіки, освіти [4, с.19].

Предметом соціальної екології виступає ноосфера, тобто система соціоприродних відносин, процеси формування та функціонування ноосфери. [16]. О. Яницький виокремлює на підставі змістовного розмежування такі поняття, як соціальна екологія, соціологія екологічних проблем і власне екологічна соціологія. О. Яницький дотримується тієї точки зору, що головний принцип екологічної соціології полягає у дедалі більшій залежності людини і суспільства від біосфери, від біофізичних умов їхнього існування. Принципово важливим є той факт, що таку залежність неможливо усунути. Говорячи про предмет екологічної соціології, О. Яницький виокремлює «соціалізацію природи» і різнорівневі соціобіотехнічні системи, оскільки «сьогодні вже не існує природи поза суспільством, а є соціалізована природа і деформовані впливом середовища соціотехнічні системи і процеси» [18].

Прихильники соціальної екології в цьому тлумаченні розглядають її як послідовну глибоку критику існуючих соціальних, політичних тенденцій, а також реконструктивний, етичний підхід до суспільства. Зрозуміло, що з ідеологічних міркувань у СРСР такі аспекти соціальної екології також не розглядалися. Проте, з точки зору відомого американського політичного і соціального філософа 1960-х років М. Букчіна, соціальна екологія є «радикальною філософією»: «Соціальна екологія базується на переконанні, що майже всі наші сучасні екологічні проблеми походять з укорінених соціальних проблем. Отже, ці екологічні проблеми не можна досягнути, вже не кажучи про їх вирішення, без обережного розуміння нашого сучасного суспільства і нелогічності, яка домінує над ним. Уточнимо даний момент: економічний, етнічний, культурний і гендерний конфлікти, серед інших, лежать в центрі найсерйозніших екологічних негараздів, перед якими ми опиняємося сьогодні порізно, звичайно, на відміну від тих, які зумовлені стихійними лихами» [19, р.19].

Соціальна екологія розвивалася і позиціонувалася дослідником як соціальний рух, що розглядає існуючі екологічні проблеми, укорінені у домінуванні ієрархічної політичної та соціальної системи. В такому випадку вона також є критичною соціальною теорією [8].

Проблематичними залишаються питання світоглядних підвалин людської діяльності в природі, включення природи в моральну сферу людини. Цінність життя в усіх проявах повинна стати базовою інтенцією, засадою моралі.

Екологія як наука є частиною культури і може впливати на пізнавальні і ціннісні орієнтації особистості. Такий вплив може відбуватися через, так звану, «глибинну екологію», систему поглядів, що заперечує виключну цінність людини, порівняно з іншими біологічними видами, принципово відрізняється від «поверхневих» ідей екологів-реформаторів.

У 1973 році норвезький екофілософ і активіст Арне Наесс поставив питання, чи задовольняє сучасне суспільство фундаментальні потреби людей в любові, безпеці і можливості спілкуватися з природою. Вихідною і домінуючою світоглядною цінністю глибинної екології є не людина, а планета Земля. У книзі «Ecology, Community and

Lifestyle» Наесс визначив екологічну філософію як філософський світогляд, особисту філософію кожної людини, тобто наголошує переважно на етичній компоненті [23 ,С. 38].

Підвалини глибинної екології також ставили під сумнів базові принципи нашого суспільства та спрямовували досліджувати екологічні феномени також як моральні відношення [22, 235].

Найбільший вплив на особистість глибинна екологія здійснює як засадничий принцип екоцентристського соціального руху. Екоцентризм кваліфікує сучасну глобальну екологічну кризу як прояв кризи соціальної, спричиненої певним ставленням людини до природи.

Французький психоаналітик, філософ і політичний активіст П'єр-Фелікс Гваттарі розглянув три різновиди екології – соціальну, ментальну і навколишнього середовища [20]. А. Наесс і Ф. Гваттарі також визнають необхідність соціальних, політичних і економічних змін. Зміни в одній сфері неможливі без змін в іншій [21].

Визначення «екологія духу», «екологія розуму» часто використовуються у позанауковому знанні, християнській етиці, езотеричних вченнях тощо [12].

У 90-і роки ХХ ст. відомий радянський і російський філолог та історик Д. С. Лихачов також виділив «екологію культури», «екологію духа», яка має досліджувати формування культурного середовища та його вплив на людину.

Дослідник розглядав архітектурне і ландшафтне середовище, літературу, мистецтво, моральні проблеми як стратегічні культурні та світоглядні цінності. Зоною екологічного лиха він вважав також кіно, репертуар театрів, вивезення культурних цінностей та виведення їх зі сфери доступності для тієї чи іншої соціальної групи людей, збіднення лексики, заміну слів однозначними словами іноземного походження, зникнення прислів'їв і приказок в усному мовленні тощо [9].

Інші російські дослідники також продовжують розвивати цей напрямок гуманітарних досліджень. О. Князева наголошує, що «в широкому сенсі цього слова можна говорити про екологію людського розуму, ідей, екології пізнання і творчості, екології думки і слова». [6]

Важко погодитись із думкою російських дослідників Г. Ю. Барковської та К.Д. Яніна. Вони фактично ототожнюють соціальну екологію, екологію людини та ментальну екологію, визначивши її як «елемент системи соціально-екологічного знання»: «У предметному полі ментальної екології логічно розглядати щиросердечний і духовний зв'язок людини з оточуючими людьми і світом в цілому, а саме, досліджувати структури екологічної свідомості та мотиви екологічної поведінки, аналізувати закономірності психологічних наслідків екологічної кризи (порушення ментального здоров'я, зростання злочинності, демографічні проблеми та ін.), вивчати психологічну сторону процесів появи та функціонування громадських настроїв і громадської думки в області екології і це далеко не повний перелік» [1].

Російський психоневролог П.І. Сидоров активно розвиває «ментальну екологію», як напрямок медико-біологічної «екології людини». Дослідник пропонує визначати таким терміном розділ екології людини, що вивчає взаємини в системі «навколишнє середовище – суспільство – особистість», фактори і ресурси ментального здоров'я [12].

Але на наш погляд таке, занадто широке, метафоричне тлумачення соціальної екології призводить до змішування понять та не є продуктивним для наукового дискурсу.

Таким чином, проведений короткий аналіз виявляє невиправдане змішування понять, екологічної філософії, екології людини, соціальної екології і екологічної

соціології. Розуміння предмету дослідження за майже століття існування соціальної екології сильно змінилося.

Підсумовуючи викладені варіації тлумачень як соціальної екології, так і екологічної соціології, можна констатувати нетотожність побудови їхніх парадигм. Екологічна соціологія виявляє тільки такі екологічні дії і взаємодії, які функціонують перш за все – рівні міста, рідше – на рівні цілої країни. Провідною формою активності людей є соціальне життя. У свідомості людей затверджується уявлення про нерозривну єдність буття природи і суспільства, їх взаємообумовленості. Важливо звернути увагу на те, що учасники локальних екологічних взаємодій здатні інтегрувати наявні наукові та політичні факти, а так само транслювати їх на різні верстви суспільства.

Значення соціальної екології зростає у зв'язку з актуалізацією екологічних проблем в містах. Сучасна соціальна екологія включає цілий пласт гуманітарних і філософських проблем, вона набуває характер метанауки. Це радше зближує її з соціальною філософією та екологічною етикою як засобом соціальної регуляції поведінки людей, ніж з екологічною соціологією.

Отже, дослідження чиказької школи не можуть бути розцінені лише як соціологічні, або екологічні в строгому сенсі слова. Це була широка теоретична орієнтація, що об'єднала провідні соціально-філософські напрямки свого часу. Соціально-екологічна теорія Парка вплинула на подальший розвиток соціально-екологічного теоретизування. Концепція міського розвитку Е. Берджеса як прикладний варіант соціально-екологічної теорії Р. Парка знов набуває актуальності для дослідження міста у зв'язку із глобальними міграційними процесами.

Відзначимо, що саме у процесі формування громадянського суспільства, міських практик та взаємодії міських спільнот, соціальні катаклізми в мегаполісах, співвідношення індивідуального та суспільного, природного та штучного стають нагальними питаннями фізичного та духовного виживання людей. Саме тому виявлення провідних соціально-екологічних закономірностей багатомірного міського буття є актуальним завданням соціально-філософського аналізу феномену міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барковская, А.Ю. Янин К. Д. Ментальная экология в системе социально-экологического знания // Астраханский вестник экологического образования, 2012. - № 3 (21). – С. 85-87.
2. Бейтсон Г. Экология разума. Избранные статьи по антропологии, психиатрии и эпистемологии. – М.: Смысл, 2000. – 476 с.
3. Букчин М. Реконструкция общества: на пути к зеленому будущему / М. Букчин. – Нижний Новгород : Третий Путь, 1996. – 190 с.
4. Гардашук Т.В. Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації // Практична філософія. – 2001. – № 1. – С.146 – 157.
5. Кисельов М.. Екологія соціальна // Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – VI, 742 с.
6. Князева Е.Н. Мудрость среды: идеи Ф. де Соссюра, Ф. Гваттари, Р. Тома в контексте развития биосемиотики. Философские науки. 2016;(9):61–76.
7. Когай Е. А. Экология культуры: предметное поле исследования // Социально-гуманитарные знания. – 2002. – № 5. – С. 136–145.
8. Комаров В.Д. Социальная экология: философские аспекты. – Л.:Наука, 1990. – 212 с.
9. Лихачев, Д. С. Экология культуры // Лихачев, Д. С. Воспоминания.

Раздумья. Работы разных лет: к 100-летию Д. С. Лихачева: [в 3 т.] / Д. С. Лихачев; Институт русской литературы (Пушкинский Дом), Международный благотворительный фонд им. Д. С. Лихачева. – Санкт-Петербург: АРС. – Т. 2. – 2006. – С. 309–325.

10. Марков Ю.Г. Социальная экология: взаимодействие общества и природы. 3-е изд., испр. и доп. Новосибирск: Сибирское университетское издательство, 2017, 544 с.

11. Проблемы социальной экологии [Текст] : тезисы докл. Первой Всесоюз. конф. (г. Львов, 1-3 октября 1986 г.) / отв. ред. Э. В. Гирусов, М. И. Долишний ; Львов. отд-ние Ин-та экономики АН УССР. – Л. : [б. и.], 1986 .Ч. 3. – 1986. – 180 с.

12. Сидоров П. И. Ментальная экология социальных эпидемий // Экология человека. 2014. № 1. С. 37–48.

13. Турчин М. Б. Екофілософська методологія як конструюючий чинник течії радикального екологізму // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2011. – Вип. 47. – С. 105–113.

14. Салтовський О. І. Основи соціальної екології. Основи соціальної екології : Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. ЦНЛ, 2004, 382 с.

15. Стегній О. Предметне поле соціології довкілля // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3; С.55–72.

16. Чуйков Ю. С. Социальная экология и экология человека: Объекты и направления исследований // Астраханский вестник экологического образования. 2017. №1 (39). С. 91–109.

17. Швєбс Г. И. Идея ноосферы и социальная экология / Г. И. Швєбс // Вопросы философии. – 1991. – № 7. – С. 38–45.

18. Яницкий О. Н. Методологические проблемы исследования социально-экологических проблем // Вопросы философии. 1982. № 3. С. 91–99.

19. Bookchin Murray Social Ecology and Communalism. Oakland: AK Press. 2007. p. 19.

20. Guattari F. The Three Ecologies. – London and New Brunswick (NJ): The Athlone Press, 2000. 169 p. P. 43.

21. Naess A. Ecology, Community and Life style: Outline of an Ecosophy, Cambridge and New York: Cambridge University Press, 1989, 233 p.

22. Naess A. The deep ecological movement: some philosophical aspects Environmental ethics. – Boston-London ; Jones and Bartlett Publisher, 1994, 421 p.

23. Naess A. The shallow and the deep, long-range ecology movement. Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy. 1973. № 16 (1–4). С. 95–100.

СОЦИАЛЬНАЯ ЭКОЛОГИЯ ГОРОДА КАК ПРОБЛЕМНОЕ ПОЛЕ СОЦИАЛЬНОЙ ФИЛОСОФИИ

Аннотация: В статье рассматриваются ключевые этапы развития социальной экологии: от раздела биологии и отрасли социологических исследований до направления социальной философии.

Отмечается сложность разграничения предмета экологической философии, экологии человека, социальной экологии и экологической социологии. Подытоживая изложенные вариации толкований как социальной экологии, так и экологической социологии, можно констатировать различие построения их парадигм. Значение социальной экологии возрастает в связи с глобальным характером экологических проблем современности.

Определения «экология духа», «экология разума», которые часто используются во внеучном знании, христианской этике, эзотерических учениях и т.д., рассматриваются как слишком широкое, метафорическое толкование социальной экологии. Это приводит к смешиванию понятий и не является продуктивным для научного и социально-философского дискурса.

Социальная экология превращается в последовательную глубокую критику существующих социальных, политических тенденций, широкую теоретическую ориентацию, объединяющую социально-философские направления, а также реконструктивный, этический подход к обществу.

Ключевые слова: социальная экология, экологическая социология, экологическая философия, социальная философия, экология духа.

SOCIAL ECOLOGY OF CITY AS PROBLEM FIELD OF SOCIAL PHILOSOPHY

Abstract. In the article is determined the role and place of social ecology in the modern system of humanitarian knowledge. It is proved that the lack of environmental priorities in determining the strategy of development of many cities, irrational approach to the use of individual ecosystems and components of the environment, migration lead to the emergence of a number of complex socio-environmental problems of post-industrial society.

Key stages in the development of social ecology are considered: from the section of biology and the field of sociological research to the direction of social philosophy. The complexity of distinguishing the subject of environmental philosophy, human ecology, social ecology and environmental sociology is noted. Summarizing the variations in interpretations of both social ecology and environmental sociology, one can ascertain the difference in the construction of their paradigms. The importance of social ecology is increasing in relation to the global nature of environmental problems of nowadays.

The definitions of "ecology of the spirit", "ecology of the mind", which are often used in extra-scientific knowledge, Christian ethics, esoteric teachings, etc., are seen as too broad, metaphorical interpretations of social ecology. This leads to confusion and is not productive of scientific and socio-philosophical discourse.

Social ecology turns into a consistent deep critique of existing social, political tendencies, a broad theoretical orientation that integrates socio-philosophical directions, and a reconstructive, ethical approach to society. In this context, the Paris events of December 2018 ("fuel" protest), the "rebellion of the dying" in London, the "school strike" against climate change, founded by the Swedish teenage girl Greta Thunberg, have been shown that they are convincingly progressive but insufficient, thought out as "environmental", government initiatives can elicit unpredictable social and political reactions among citizens, engaging broad sections of society.

The need for deeper and more general reflections on the interconnections between society and nature is proved.

Keywords: social ecology, ecological sociology, ecological philosophy, social philosophy, ecology of the spirit.